

M. KOMAN, *Krajolik*

rim. sarkofaga i žrtvenika; kao spoliji pri gradnji novije crkve upotrijebljeni su fragmenti pletera koji potječe s prvotne ranohrv. crkve. Pretvaranjem gornjega toka rijeke Cetine u akumulacijsko jezero manastir je premješten na visoravan iznad jezera, a selo K. je potopljeno.

KOMIN, crkva Sv. Triju kraljeva

LIT.: F. Radić, Ostaci starinske crkve i groblja u Gornjim Koljanima kod Vrljke, SHP, 1900. — S. Gunjača, Trogodišnji rad Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, ibid., 1960. — D. Jelovina, Starohrvatske nekropole, Split 1976. — Isti, Ranosrednjovjekovni položaj Crkvena u Gornjim Koljanima kod Vrljke, u knjizi: Cetinska krajina od prethistorije do dolaska Turaka, Zagreb 1984. — N. Jakšić, Majstor koljanskog pluteja, ibid. Du. J.

KOMIŽA, lijevo: samostan Sv. Nikole, desno: tlocrt samostana

KOM, srednjovj. grad u gornjemu toku Neretve. Spominje se kao grad hercega Stjepana Vukčića i središte istoimene župe. Ostaci crkava i nekropole u okolici Koma govore o važnosti i naseljenosti toga područja u sr. vijeku. U Komu su nađeni ostaci keramike i stakla, a zaselak Potkomlje čuva ostatke staroga istoimenoga podgrađa.

LIT.: M. Vego, Prilog topografiji srednjovjekovne Hercegovine, GZMBiH, 1957. — P. Andelić, Srednjovjekovni gradovi u Neretvi, ibid., 1958. R.

KOMAN, Mitja, fotograf (Veliki Podlog, Slovenija, 31. I. 1935). Završio grafičku školu u Ljubljani. God. 1955–85. radi u Grafičkome zavodu, a od 1985. u Leksikografskome zavodu »Miroslav Krleža« u Zagrebu kao umjetnički fotograf. U fotografijama naglašava likovnu komponentu. Fotografijama ilustrirao više od 250 naslova (*Krk, Gotička skulptura, Šibenska katedrala*), monografija (*K. Hegedušić, C. Medović, J. Seissel*) i kataloga. Samostalno izlagao u Zagrebu, Sisku, Splitu, Parizu, Ljubljani. LIT.: M. Solman, Mitja Koman (katalog), Zagreb 1982. — G. Quien, Mitja Koman (katalog), K. Ma. Zagreb 1984.

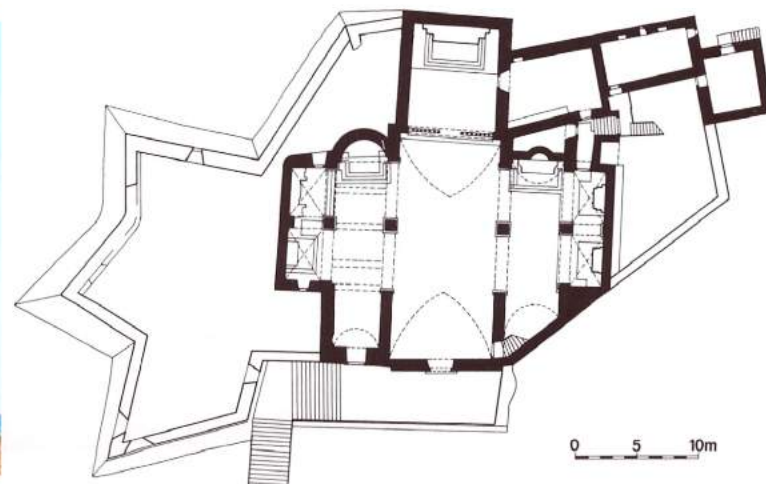
KOMERSTEINER, Ivan, kipar i drvorezbar (? , sred. XVII. st. — Zagreb, 1694/95). Kao ljubljanski kipar spominje se od 1673–87, kada preseljava u Zagreb. Od 1676. radi za zagrebačke isusovce i katedralu. Njegova su potvrđena djela oltar Sv. Marije (1686–88) i Sv. Ladislava (1688–90) te oltar Sv. Emerika (1689) za zagrebačku katedralu. Pripisuju mu se oltari Sv. Franje Borgije u crkvi Sv. Katarine u Zagrebu, Sv. Marije Magdalene i Sv. Roka u Gotalovcu, Sv. Jeronima u Jakuševcu, Preobraženja Kristova u Klakama i niz pojedinačnih kipova. Arhitektura njegovih oltara spaja tradicionalnu gotičku i renesansnu koncepciju s novom, baroknom. K. uvodi u Zagreb novu baroknu ornamentiku akantova lišća u bujnim prepletima, iz kojih vire mali anđeli. Novi barokni duh odaju i kipovi kojima se telesni oblici naziru pod odjećom što se na rubovima bogato nabire. K. je najistaknutiji ranobarokni kipar S Hrvatske. Poslije njegove smrti kiparsku radionicu vodi njegov sin *Mihail* sa suradnicima. Iz nje su proizašli oltari u Buševcu, Sisku, Samoboru i Vrapču.

LIT.: Lj. Gašparović, O aktivnosti Ivana Komersteina u Hrvatskoj, Peristil, 1975–76, 18–19. — Horvat–Matejčić–Priatelj, Barok, — D. Baričević, Barokna skulptura na Gradecu, u zborniku: Zagrebački Gradec 1242–1850, Zagreb 1994. R.

KOMIN, selo S od Svetoga Ivana Zeline. U rim. doba vjerojatno naselje *Pyrri* na cesti Poetovio–Siscia. Nađeni su rim. grobovi i oko 95 kg kasnorim. novca. — Iznad sela diže se proštenišna barokna crkva Sv. Triju kraljeva s cinktorom koji ima iznutra trijemove s arkadama, a izvana tržni trijem. Na svodu crkve su iluzionističke slike i štukature. Glavni oltar iz radionice biskupa Branjuga (1728) i propovjedaonica (1748) bogato su opremljeni pozlaćenim kipovima, a zavjetni oltarić ukrašen u štuku (1710).

LIT.: V. Tartaglia–Kelemen, O spomenicima Prigorja, Vijesti MK, 1960, 5, str. 150–152. — S. Domin, Sakralna arhitektura na zelinskom području, Kaj, 1971, 7–8, str. 110–112. — M. Gorenc, Ambijentalni i arheološki identitet antičkog naselja Komin-Pyrri, Vijesti MK, 1977, 2. — Horvat–Matejčić–Priatelj, Barok. A. Ht.

KOMIŽA, gradić na otoku Visu. Na lok. *Gradac* nalaze se ostaci ilir. gradine. Naselje se spominje u XII. st.; osim nekoliko gotičkih fragmenata, većina sačuvanih kuća je iz XVII. i XVIII. st. Ističu se kuća Mladineo s dva balkona, sagrađena 1603, i barokna »Zonkotova« palača s reljefom Majke Božje u niši na pročelju. Kaštel u luci sagrađen je 1585. — U XIII. st. na uzvišici iznad naselja benediktinci osnivaju samostan Sv. Nikole, tzv. *Muster*. Najstariju jezgru samostana čini jednobrodna romanička crkva s polukružnom apsidom iz XIII. st. uz koju su u razdoblju XIV–XVII. st.

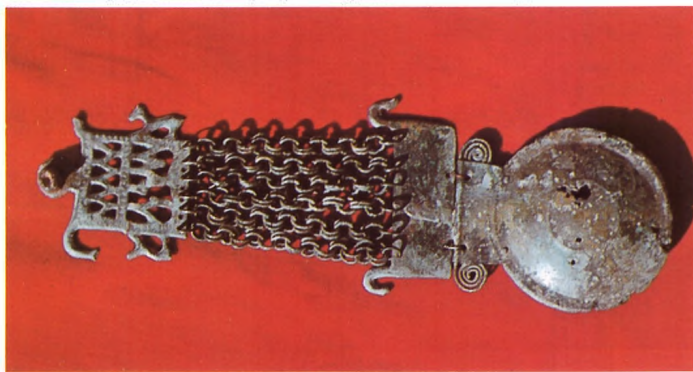

KOMIŽA, kaštel

dodani novi prostori te je oblikovana velika peterobrodna crkva: glavni brod sagrađen je poč. XVI. st., a veliko barokno svetište na mjestu porušenoga klaustura 1652. Od prvotnih samostanskih utvrda sačuvane su dvije visoke četvrtaste kule romaničkih obilježja, od kojih je ona nad pročeljem najstarije crkve 1770. pretvorena u zvonik. Obrambeni sklop samostana osuvremenjen je 1645. izgradnjom niske utvrde bastionskoga tipa. Unutrašnjost crkve je opremljena baroknim oltarima (gl. oltar pripisuje se rezbaru A. Poriju) i srebrninom iz XVII. i XVIII. st. — Crkva Gospe Gusarice sastoji se od triju jednobrodnih crkava iste veličine, u unutrašnjosti spojene lukovima. Najstarija je srednja crkva (XVI. st.), dok su bočne iz XVII. i XVIII. st. U crkvi su barokni oltari i orgulje iz 1670, rad Poljaka Stjepana Killarevića. Od srebrnih predmeta najvrjedniji je veliki reljef Gospe od Ružarija, venec. rad iz XVII. st. Utvrđena crkva Sv. Roka podignuta je 1763. na mjestu starije, a crkvu Gospe od Sedam žalosti (Nova crkva) zidao je 1756. domaći graditelj Ivan Petrašić zvan Milkan. — Secesijska zgrada Zadrugnoga doma iz poč. XX. st. rad je arhitekta A. Bezića; Memorijalni dom projektirao je S. Planić, autor reljefa i mozaika je B. Mardešić. U Komiži djeluje Galerija »Đuro Tiljak«, a od 1984. i Galerija Borisa Mardešića.

LIT.: B. Gabričević, C. Fisković i N. Bezić-Božanić, Viški spomenici, Prilozi — Dalmacija, 1968. — K. Prijatelj, Bilješka uz glavni oltar u »Musteru« u Komiži, Mogućnosti, 1982, 3—5. — C. Fisković, Prilozi o viškim spomenicima, ibid. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok.

KOMPOLJE, japodski brončani privjesak. Zagreb, Arheološki muzej

KOMOGOVINA, selo SZ od Kostajnice. Tu su ostaci grada koji je među ostalim bio i u posjedu Zrinskih. A. Ljubojević je ovdje 1693. osnovao manastir koji je postao kulturno žarište Srba; tu je radila ikonopisna škola do potkraj trećega desetljeća XVIII. st., kada je vlašićanska stolica bila prenesena u Kostajnicu. Jednobrodna crkva Preobraženja Gospodnjega križnoga je tlocrta (sred. XVIII. st.); nakon ukinuća manastira 1777. postala je parohijalnom crkvom.

LIT.: I. Bach, Prilozi povijesti srpskog slikarstva u Hrvatskoj od kraja XVII do kraja XVIII st., HZ, 1949, 2 — D. Kašić, Srpski manastiri u Hrvatskoj i Slavoniji, Beograd 1971. — V. Borčić, Zbirka ikona Odjela Srba u Hrvatskoj Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1974. A. Ht.

KOMOLAC, zaselak u Rijeci dubrovačkoj. Na seoskome groblju nalazi se srednjovj. crkva Sv. Duha (u novije doba pregrađena), u koju je ugrađeno nekoliko pleternih ulomaka. Slikar A. Bizamano naslikao je 1518. za tu crkvu oltarnu sliku (sada u ulomcima izložena u zbirci Male braće u Dubrovniku). Na groblju se oko crkve nalaze nadgrobne ploče iz XV. i XVI. st. — U Komolcu je i barokni ljetnikovac dubrovačke obitelji Bizzaro; tu je imala imanje i obitelj Gučetić, čiji je ljetnikovac porušen, a njezin je kasnogotički grb uzidan u kući Buconjića u Čempresati.

LIT.: C. Fisković, Slikar Angelo Bizamano u Dubrovniku, Prilozi — Dalmacija, 1959. N. B. B.

KOMPOLJE, selo nedaleko od Otočca u Lici, s japodskim naseljem na gradini Crkvina i dvjema nekropolama u blizini. Na Crkvini su otkriveni temelji kuća s nalazima iz prapov. i rim. perioda. U nekropolama je otkopano više od 400 skeletnih i grobova sa žarama s predmetima od bronce, jantara, stakla i srebra. Najstariji su nalazi pod utjecajem kulture polja sa žarama (←X. do ←IX. st.), dok se od ←VIII. do ←I. st. razvija autohtona japodska kultura. Pojedini uvezeni predmeti dokazuju rane veze japodskoga područja s kulturama istočnoalpskoga prostora i Z jadranske obale.

LIT.: R. Drechsler-Bižić, Istraživanje nekropole prahistorijskih Japoda u Kompolju, VjAM, 1961. — Ista, Japodska grupa, u djelu: Praistorija jugoslavenskih zemalja, V, Sarajevo 1987. R. D. B.

KONAVLI, predio između Cavtata i prijevoja Nagumanac (odakle se dolina Sutorina spušta u zaljev Topla u Boki kotorskoj). Prvi put ih spominje u X. st. Konstantin Porfirogenet. U srednjem vijeku hrv. župa, a poč. XV. st. ulaze u sastav Dubrovačke Republike te se razvijaju kao izrazito agrarno područje.

K. obiluju prapov. gomilama i spiljama. U Pridvorju je pronađen dio sjekire iz neolitika, najstariji arheol. nalaz u Konavlima. Poznat je speleji u Močićima s kulturnim slikama Silvana i Mitre. Na brdu Kišniku otkriveni su ulomci rim. amfora i tegula. U Moluntu su ostaci rim. kazališta, piscine i mozaika. U Gornjim Konavlima pronađeni su dijelovi vodovoda koji je snabdijevao vodom Epidaurus (Cavtat).

Iz srednjega je vijeka sačuvano nekoliko nekropola stećaka. Najčešći su njihovi ukrasi zvijezda, polumjesec, prizor lova (Pridvorje, Brotnjica) te kola, mač, štit, rozeta, lozica i kružni vijenac. Crkva Sv. Dimitra u Gabrilima uzoran je primjer ranoromaničkoga stila pomalo rustičnih odlika. Kraj Dunava su ruševine utvrđenoga grada Sokola iz XIV. st., a u Pridvorju renesansno-barokni knežev dvor i franjevački samostan iz XV. st., u kojemu je kasnogotičko raspelo, rad Jurja Petrovića iz sred. XV. st. Većina naselja od starine čuva slikovito razvedene sklopove stambenih kuća i gospodarskih zgrada rustična izgleda i organičkoga ustrojstva, a od XIX. st. podižu se skromni izdanci arhitekture pov. stilova. U Čilipima, kao središtu općine, tako je oblikovan skladni urbanistički centar. Čitavo je područje, međutim, jako postradalo paljenjem naselja u agresiji na Hrvatsku 1991—92.

Veliku važnost ima konavoski folklor sačuvan do danas, posebice narodne nošnje koje uz prevladavajuće dinarske elemente imaju i sredozemnih (ženske) i orijentalnih (muške) utjecaja.

LIT.: R. Grujić, Konavle pod raznim gospodarima od XII—XV veka, Spomenik SAN, 1926, 66. — D. Rendić-Miočević, Da li je spelaeum u Močićima služio samo mitrijačkom kultu?, GZMBiH, 1953. — D. Živanović i D. Vuković, Soko-grad u Konavlima, Anali — Dubrovnik, 1954. — I. Marović, Arheološka istraživanja u okolini Dubrovnika, ibid., 1955—56. — C. Fisković, Stećci u Cavtatu i u Dubrovačkoj Župi, Prilozi — Dalmacija, 1961. — K. Benc, Narodna nošnja i tekstilno rukotvorstvo Konavala, Etnološka istraživanja, 1984, 2. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/92, Zagreb 1993. R.

KONCEPTUALNA UMJETNOST, smjer u suvremenoj umjetnosti koji se razvio sred. 60-ih godina XX. st. i trajao do sred. 70-ih godina. Rezultat je težnje umjetnika da pomaknu interes s materijaliziranoga umjetničkoga